

Těžba mramorů v okolí Berouna

Marble quarrying in the surroundings of Beroun

Michal Hejna¹

Abstract

The Beroun area is well known for its production of lime and cement. Block mining of massive limestones, incorrectly called marbles, has been often overlooked. The most important of these rocks is the Suchomasty marble, which was the first Czech marble inscribed in the international marble list, and also became one of the cornerstones of the National Theater in Prague. The Karlštejn and Tetín marbles, which are discussed in this paper, are of lower importance, being given lesser public attention. These types of limestone can be found in several constructions in Prague but, in fact, both of them were used mainly as local stonemasons' material. The Chynice limestone was used for stonemasonry applications, too, but is not suitable for block mining due to its discontinuous beds.

1. Úvod

Berounsko je významné hlavně kvůli těžbě vápence pro výrobu vápna a cementu. Okrajově však byly některé typy vápenců využívány pro blokovou těžbu a následnou hrubou a ušlechtilou kamenickou výrobu. Tyto vápence bývají uváděny jako mramory, ačkoliv se z petrografického hlediska nejedná o skutečné mramory, ale o masivní vápence. Termín mramor budeme dále v článku užívat v kamenickém slova smyslu, tedy jako vápenec, který se dá řezat a leštit. V článku „Těžba vápence v okolí Koněprusa“ (HEJNA 2014) jsme se podrobně věnovali nejvýznamnějšímu z nich, suchomastskému mramoru (viz též HEJNA 2006), a v článku „Lomy zdicke vápenky na Lejškově a Homoláku“ (HEJNA 2015) byla zmíněna pokusná těžba tzv. měňanských mramorů na Lejškově. Problematickým je využití mramorů od Sv. Jana pod Skalou, o kterých máme informace pouze ze dvou zmínek v literatuře z druhé poloviny 18. století, a to ještě bez udání přesného místa těžby (RYBAŘÍK 1992).

V okruhu do vzdálenosti zhruba 5 km od okraje města Berouna nám tak zbývají karlštejnský mramor těžený v Císařské rokle na katastru obce Korno (HEJNA 2012) a tetínský mramor těžený v okolí Tetína. Poněkud stranou pak stojí podobně dekorativní chýnické vápence těžené v okolí obce Hostim (dnes je Hostim částí města Berouna). Ty jsou obvykle vrstevnaté až deskovité, takže nejsou vhodné pro blokovou těžbu a byly využívány pouze pro hrubou kamenickou výrobu. Polohy všech lomů kamenických surovin zmiňovaných v textu jsou formou souřadnic uvedeny v tabulce 1.

2. Karlštejnský mramor

Asi 0,5 km v. od vlakového nádraží v Srbsku, ovšem už na katastru obce Korno, leží ústí Císařské rokle (synonyma Capuš, Prdlák, Brdlák, Hluboký či Mramorová rokle). Jedná se o 1 km dlouhou roklí, se stěnami vysokými místy až 80 m. V roklí se nachází krasový vývěr, který během své cesty roklí vytváří unikátní pěnovcové kaskády. Jinak je v Císařské roklí odkryt úplný profil vápenci zlíčovského souvrství a dalejsko-třebotovských souvrstvím, reprezentovaných dalejskými břidlicemi a třebotovskými vápenci. Kromě nich se zde můžeme setkat také s chotečskými vápenci a pro nás s nejdůležitějšími, loděnic- kými vápenci, které zde byly už od středověku těženy pod označením karlštejnský mramor. Jedná se o hlíznatý kámen rozmanité barvy

od načervenalé, pastelově hnědočervené až po růžovou, obsahující místy hnízda, skvrny či žilky bílého kalcitu. Vápenec je poměrně cestlivý, takže se zde daly vylomit bloky o rozměrech až 2,5×1,5×1 m.

Podle JAHNA (1931) byl lom na karlštejnský mramor otevřen ve 14. století v souvislosti se stavbou blízkého hradu Karlštejn. S tím údajně souvisí i vznik blízké vsi Korno, jež měla být domovem italským kameníkům, kteří měli také stát za názvem obce (což je pouze jedním z možných vysvětlení vzniku jména obce). Toto stáří lomu ovšem vyvrací RYBAŘÍK (1992), když uvádí, že vlašští kameníci přišli do Čech až v roce 1534.

Nejstarší neurčitá zmínka tak patří až Bohuslavu Balbínovi (BALBÍN 1679), který bez bližší lokalizace píše o mramorech od Karlštejna. Přímo o lomu na Korně pak víme z blíže nespecifikovaných zmínek v literatuře a pramenech z 18. století (RYBAŘÍK 1992). Další zmínky o těžbě nacházíme až v roce 1841 v kronice liteňské fary, podle níž v 60. letech 18. století lámali v lomu mramor pražští kameníci. V roce 1849 jsou mramory u Slivence, Suchomast, Koněprusa a Korna udávány v německy psané topografii Království českého od Sommera (SOMMER 1849, RYBAŘÍK 1992).

Zápis z liteňské farní kroniky téměř doslovně přejímá kniha „Liteň a přifařené k ní obce“ z roku 1896, v níž najdeme zmínku: „V Hlubokém před 100 lety pražští kameníci lámali mramor, z kterého sloupky a oltáře mramorové do všelikých chrámů Páně v Čechách zhotovovali“ (KREISINGER 1896).

Těžba karlštejnského mramoru se do Císařské rokle vrací až ve 20. letech 20. století, kdy se lom dostává do portfolia firmy s poněkud komplikovaným názvem „Kamenické závody dříve Ing. J. Višek, akciová společnost“. Ta byla v období první republiky významnou kamenickou firmou, o jejímž rozsahu působnosti si můžeme udělat představu z inzerátu v Národních listech z 19. listopadu 1932, kde se mimo jiné dočteme: „Kamenické závody dříve Ing. Jiří Višek propagují prakticky domácí kameny. Provádějí kamenné fasády, mramorové obklady, dlažby. Dodávají dlažební kostky, kvádry, obruby, schody atd. ... Vlastní lomy bílých, modrých, žlutých a červených žul, tmavého syenitu, hoříckého pískovce Rainmanova, slovenských mramorů tuhárovských, slovenského mramoru borzovského a červeného mramoru karlštejnského.“ Období první republiky představuje poslední významné období těžby a využívání karlštejnského mramoru a z této doby také pocházejí poslední vylomené bloky.

Koncem 40. let 20. století byl lom krátce v držení firmy Josef Váně, kamenoprůmyslový závod (VACHTL 1949), ovšem k obnově těžby zde již nedošlo (mimo jiné i proto, že ve spodní části rokle vznikla ve 20. letech 20. století trampská osada Skalná údolí.)

¹ Velkolom Čertovy schody, a. s., 267 21 Tmaň; michal.hejna@lhoist.com
Poděkování: Karlu Zákovi z redakce tohoto periodika a recenzentům
Václavu Rybaříkovi a Barboře Dudíkové Schulmannové děkuji
za připomínky a doplňující informace.
Český kras (Beroun), XLIII (2017), 29-34, 1 tab., 2 obr., 3 obr. na obálce
časopisu
© Muzeum Českého krasu, p. o., Beroun
ISSN 1211-1643
ISBN 978-80-87708-10-1

Tab. 1. Poloha popisovaných lomů (souřadnice WGS84).

Tab. 1. Location of the described quarries (WGS84 coordinates).

Název lomu	Souřadnice WGS84
Lom v Císařské rokli (k. ú. Korno)	49,92869N, 14,13192E
Červený lom (později Lom u Panenky Marie, k. ú. Tetín u Berouna)	49,94094N, 14,10291E
Lom Na Sekyře (k. ú. Tetín u Berouna)	49,94681N, 14,08587E
Lom Nad Domášovem I (k. ú. Tetín u Berouna)	49,93639N, 14,08598E
Lom Nad Domášovem II (k. ú. Tetín u Berouna)	49,93579N, 14,08656E
Macháčkův lom (k. ú. Svatý Jan pod Skalou, Hostim u Berouna)	49,96220N, 14,11578E
Oufedníkův lom (k. ú. Hostim u Berouna)	49,96328N, 14,12142E
Zbuzkův lom (k. ú. Hostim u Berouna)	49,96265N, 14,12491E

Loděnické vápence vystupují v horní části stěn rokle a tomu musela být přizpůsobena i otvorka lomu (obr. 1). Proto je lom otevřen netradičně ve svahu, asi 35 m nade dnem rokle. V současnosti je lom dlouhý přibližně 40 m, s výškou stěny 10–15 m. Vezmeme-li v úvahu dobu, po kterou byl v provozu, je zřejmé, že zde probíhala těžba opravdu nárazově. Vzhledem ke špatné dopravní obslužnosti lomu, byl používán poměrně netradiční způsob dopravy. Zatímco přístup do lomu pro dělníky a potřebné nástroje byl zajištěn po úzké pěší cestě shora, vytěžené bloky tudíž nebylo možné přepravovat. Problém byl v překonání převýšení k hraně lomu, ale ani to nebylo technicky neřešitelné. Hlavním problémem by pak byla doprava po hraně rokle k jejímu ústí, která by byla prováděna velmi nepříznivým terénem. Proto vyřešili středověcí kameníci dopravu nejjednodušším možným způsobem. Vylomené bloky byly spouštěny dolů do údolí a zpracovávány až tam (obr. 2). Údolím byla také vytvořena cesta, po které se zpracované bloky dopravovaly k Berounce a jelikož se Karlštejn nachází pouhé tři kilometry po proudu Berounky, byly údajně dále přepravovány po vodě. Novodobější těžba již mohla využívat i železniční trať Praha–Plzeň.

Hornina byla rozpojována odvrátáním. Původní ruční odvrátací soupravy později nahradily strojní soupravy a ve stěně lomu můžeme ještě dnes vidět pozůstatky obou způsobů. Odpad z těžby byl poměrně vysoký, činil 50–60 %, místy i více (VACHTL 1949). Přesto, že byl tento odpad použitelný jako stavební kámen či surovina pro pálení vápna, skončila většina na haldě pod lomem. Bylo to způsobeno hlavně tím, že se v okolí nacházelo mnoho lomů s lepší dopravní obslužností a pro výše zmíněné využití i s vhodnějším vápencem.

Karlštejnský mramor měl hlavně lokální využití a setkat se s ním můžeme například na již zmiňovaném hradu Karlštejn. Pouze výjimečně ho najdeme i na odlehlejších stavbách. Z novější těžby pochází obklady v tehdejší Občanské záložně na Smíchově, Národní bance v Olomouci či Hradci Králové a dostal se až na Podkarpatskou Rus do Zemského úřadu v Užhorodu. Posloužil také jako materiál pro sarkofágy v Národním památníku na Vítkově (VACHTL 1949).

3. Tetínský mramor

Dalším z červených mramorů těžených v okolí Berouna je tetínský mramor. V. Rybářík ve svém článku „Barrandienské mramory“ (RYBÁŘÍK 1992) uvádí, že první odborná zmínka o tetínském mramoru pochází od Johanna Jakoba Ferbera z r. 1774, který v německy psaném mineralogickém přehledu Čech uvádí mramory od Prahy, Tetína, Sv. Jana pod Skalou a Kosoře a z neznámé lokality „Hermanomierstik“ na Berounsku. Dalším uváděným autorem je Johann Baptist Čížek, který v přehledu mramorů tehdejšího Rakouska z r. 1851 uvádí mimo jiné mramor z lomů u Slivence, Karlíka, Tetína a Berouna s jejich stručnou charakteristikou (ČÍŽEK 1851).

RYBÁŘÍK (1992) dále uvádí blíže nespecifikované zmínky v literatuře a historických pramenech o existenci lomů na Tetíně, v nichž se v 18. století lámal hnědočervený nebo tmavočerveně skvrnitý mramor.

Právě barva v odstínech červené je pro tetínský mramor nejtypičtější, ovšem vyskytoval se i v jiných barvách. V popisu pražské Odborné průmyslové výstavy uspořádané v roce 1875 najdeme v časopisu Průmyslník zmínku o expozici pražské kamenické firmy Otto Sandtner, v níž „jedna deska mramoru nepochybně tetínského došla všeobecné obliby jemnou krásou žlutavé své barvy a svým vkusným blazením“ (JANÁK 1875).

V knize Paměti královského města Berouna z roku 1899, jejich autor Josef Vávra zmiňuje náhrobek významného berounského měšťana 17. století Sixty Mostníka a jeho vnučky umístěný na zdi kostnice hřbitova Panny Marie, který má být vyroben z „tetínského mramoru“. Jeho autorem je kameník Jiřík Táborský, který „hotovil z Tetínského mramoru náhrobní desky ozdobné pro šlechtické rodiny“ (VÁVRA 1899). Tento náhrobní kámen se zazděný ve stěně bývalé márnice u tzv. Zábranského kostela v Berouně nachází dodnes. Tím bychom zmínky o tetínském mramoru v odborné literatuře v podstatě vyčerpali. Žádnou zmínku o něm nenajdeme dokonce ani v Soupisu lomů okresu Beroun (VACHTL 1949). Otázkou tak je, kde přesně byl tetínský mramor těžen.

V publikaci „Stavební suroviny revíru Kody na velkostatku tetínském“ (KAFFKA 1898) najdeme zmínku o krásných červených mramorech nalézajících se z. svahu Tobolského vrchu a s. svahu Kodskeho poleší. Konkrétnější jsou ve svých kronikách dva tetínští písmáci František Čáp a Eva Kuncová. Čápova kronika uvádí, že se tetínský mramor lámá na Damilu, na Toboláku a v blíže nelokalizovaném Červeném lomu. Pokud ležely nějaké staré lomy na j. úbočí vrchu Damil, byly na konci 19. století a v průběhu 20. století odtěženy během průmyslové těžby vápence. Dnes zde najdeme pouze výchoz načervenalých sliveneckých vápenců v s. úbočí Damilu v lomu Na Sekyře.

V širším pojetí Tobolského vrchu by na blokovou těžbu ukazovaly dva bezejmenné lůmky otevřené v přirozených skalních výchozech nad zdrojem pitné vody pro obec Tetín, zvaném pomístně Domášov. Díky své lokalizaci byly také v odborné literatuře popsány v roce 2011 pod jmény Lom Nad Domášovem I a II (HEJNA 2011). Lom Nad Domášovem I leží blíže k Tetínu. Je široký 3,5 m, dlouhý 5 m a vysoký 8 m. Lom Nad Domášovem II je široký 3 m, dlouhý 8,5 m a vysoký 8 m.

Ve srovnání s ostatními „selskými“ lomy v Kodskeho poleší jsou tyto dva lomy zajímavé hlavně tím, že zatímco při těžbě v ostatních lomech využívali těžaři celou stěnu, kdy nejdříve těžili jednoduše rozpojitelné navětralé vápence, tadý vytvořili dva záseky do skály

Obr. 1. Lom v Císařské rokli fotografovaný z protějšího okraje rokle. Foto M. Majer.

Fig. 1. A quarry in the Císařská Gorge, photographed from the opposite rim of the gorge. Photo by M. Majer.

Obr. 2. Zbylé opracované bloky loděnických vápenců v Císařské rokli. Foto M. Majer.

Fig. 2. Dimension blocks of the Loděnice limestone left after quarrying in the Císařská Gorge. Photo by M. Majer.

a okolní zvětralé partie zůstaly nepovšimnuty. Navíc nebyl zde vytěžen vápencem nijak dále zpracován a naprostá většina materiálu je uložena na haldách pod lomy. Přičteme-li k tomu fakt, že stěny lomu jsou naprosto hladké a těžba sledovala sít na sebe kolmých výrazných poruch, můžeme se domnívat, že v tomto případě nešlo o těžbu vápence pro výrobu vápna či pro stavební účely, ale že se zde setkáváme s pokusy o blokovou těžbu. Narážíme zde ovšem na drobný problém. Oba lomy nejsou situovány v červených vápencích, ale v bílém koněpruském vápenci, a ani jejich velikost nehovoří pro nějakou dlouhodobější těžbu.

K Červenému lomu nám podrobnější zprávu dává jiný zdroj, tzv. Kuncovic kronika, kde stojí psáno: „*Lom na Tetíně, v němž byl lámán kámen pro kameníky již v r. 1810, byla tak zvaná Červená skála a nebo Červený lom. Je to v lese, malý kousek za Tetínem směrem k Tobolce. Je malý. Dnes jej stíní listnatý les a přesto, že je na vyvýšeném místě, musí ten, kdo jej chce vidět, jít až k němu.*“

Výše uvedený popis přesně sedí na původně bezejmenný selský lom, kterému se později podle svatého obrázku pověšeného na stromě poblíž začalo říkat lom U Panenky Marie. Přesto, že se jedná o velmi starý lom, dosáhl celkem úctyhodných rozměrů délky 80 m, maximální šířky 40 m a převýšením dna a koruny lomu cca 45 m. Spíše než o tradiční stěnový lom se jedná o soustavu samostatných těžebních stének vysokých od 7 m do 11 m. Stojíme-li ve vstupní části lomu, vidíme v jeho spodních partiích vrstevnaté dvorecko-prokopské vápence. V levé horní části lomu ovšem vystupují masivní vápence loděnického typu. Pod výchozem těchto vápenců můžeme dodnes nalézt porušené bloky s pozůstatky vývrtů, s jejichž pomocí byly bloky vylamovány.

Stejně jako není úplně známé zahájení těžby a využívání tzv. tetínského mramoru, nevíme ani, kdy byla jeho těžba ukončena. Posledním známým blokem z tetínského mramoru je podstavec pomníku padlých v I. sv. válce, který byl na Tetíně slavnostně odhalen v roce 1925. Tehdy se už ovšem jednalo pravděpodobně pouze o příležitostný výlom, soudě dle toho, že tetínský mramor byl historicky převážně místně používanou surovinou a během první republiky již na Tetíně nepůsobil ani jeden kameník. V předchozích staletích tomu ovšem bylo jinak.

Kuncovic kronika vzpomíná dva významné tetínské kameníky 19. století, Václava Kalubu a J. Brajera. Václav Kaluba byl podle Emy Kuncové žákem pražského kamenického mistra Ševčíka (údajně strýce houslového pedagoga Otakara Ševčíka), u kterého byl zaměstnán i po vyučení a pracoval hlavně na pražských stavbách, mimo jiné i na chrámu sv. Víta. Poté, co se oženil s dcerou pana Ševčíka, se vrátil na Tetín a pracoval buď pro berounské mistry, nebo i samostatně. Kromě hrubé kamenické práce byl autorem i několika pomníků na tetínském hřbitově. Jeho životním dílem byl pomník faráře Karla Brabce (zemřel roku 1870), který byl vsazen do zdi kostela sv. Jana Nepomuckého. Po opravě kostela v roce 1983 byl pomník ze stěny vyjmut a dnes ho najdeme u hřbitovní zdi mezi hrobkou rodiny Vojáků a pomníčkem Růže tetínské.

Zatímco s Václavem Kalubou problém není a jmenuje ho i Čápo-va kronika, v případě kameníka Brajera je situace složitější. Kuncovic kronika udává J. Brajera, o němž píše: „*Kameníka Brajera je více prací snad v okolí a na samotném Tetíně, ať už pomník na tetínském hřbitůvku a nebo u něho na zahradě vytesána ve skále sušárna na sušení ovoce, hlavně na sušení švestek.*“ Čápo-va kronika je na informace ještě skoupější a vzpomíná pouze, že na Tetíně působil kameník Brajer, kterému připisuje pomník smrti na tetínském hřbitově. Pak zde ještě najdeme poznámku, že jistý J. Brajer zasadil na kraji Tetína lípu na počest zrušení roboty. A do třetice se kameníkovi Brajerovi

zmiňuje v knize „Tetín, co čas neodvál“ Jana Brajerová. Ta zde píše o Františkovi Brayerovi, který v 17. století vytesal sochu Panny Marie s Jezulátkem, kterou dnes najdeme před kostelem sv. Kateřiny (BRAJEROVÁ 2005). Jisté je, že kameník J. Brajer z Kuncovic kroniky nemůže být totožný s J. Brajerem z Čápo-vy kroniky, který zasadil lípu. V polovině 19. století na Tetíně najdeme pouze Josefa Brajera, ševce a domkáře. A žádný další J. Brajer na Tetíně v průběhu 19. století nepůsobil. Buď se tedy jedná o ještě staršího kameníka Brajera, nebo o pozmeněné jméno Františka Brayera. Zde jsme pouze u spekulací, ovšem jak ukazuje dále zmíněný kameník Lüftner, není to vyloučené.

Více informací o tetínských kamenících než Kuncovic kronika přináší písmák Čáp, když uvádí, že z tetínského mramoru byl v roce 1563 vytesán sloup v nové radnici v Berouně a jako nejvýznamnějšího kameníka z té doby jmenuje kameníka Táborského. Z tetínského mramoru měla být vytesána i kašna a portál zámku v Králově Dvoře. Kromě již zmíněných kameníků Brajera a Kaluby vzpomíná také Antonín Lüftner, který má být mimo jiné autorem mramorové tumbly na druhém oltáři Nejsvětějšího Srdce Páně v lodi děkanského chrámu v Berouně.

Nejvýznamnější kamenickou prací na Tetíně je kamenný kříž, který dnes najdeme před kostelem sv. Jana Nepomuckého. Ten nechal zbudovat v roce 1790 bývalý kanovník ze Sv. Jana pod Skalou a pozdější tetínský poustevník Vojtěch Cassanova a na jednom z nápisů na kříži najdeme text: „*Kříž tento pracně se ze skály dobývá za panování Leopolda II., císaře pána. Z rukou kameníka Lyssstnera Antonína a Vincenta jeho syna s obstaráním slovnutného Jana Kotassky, tetínského pána. Nákladem kněze Vojtěcha Kasanovy z kláštera svatého Jana. Kdo tu jde, ať se pokloní kříži, odplaty Spasitele zbaven nebude, který miluje každého člověka. Tak zapsal kněz Ivan Laštovička dne 23. října.*“ (SCHMELZOVÁ A POHUNEK 2017). Je velmi pravděpodobné, že Antonín Lüftner a Antonín Lyssstner je jedna a táž osoba.

František Čáp se ještě zmiňuje o dílničce u Červeného lomu, kde kameníci přespávali a kde probíhalo první zpracování kamene. Hlavní velká dílna ležela někde poblíž kostela sv. Jana Nepomuckého.

O některých využitích tetínského mramoru jsme se již částečně zmínili. Ve většině případů se jednalo o lokální stavby. Tetínský mramor můžeme najít také v karlínském chrámu sv. Cyrila a Metoděje, kde jsou z jeho světlejší varianty vytesány oltářní stůl a kropyňky ve vchodu do kostela (KULHÁNEK 1906). KAFKA (1898) uvádí, že byl tetínský mramor vyvážen do Drážďan, bohužel bez bližšího udání doby a množství vyváženého mramoru. Náhrobky, sochy a další tzv. ušlechtilá kamenická práce ovšem netvořila hlavní využití tetínského mramoru. Převažovala hlavně tzv. hrubá kamenická práce. Z kvádrů byly tesány schody, kamenné překлады, sloupky, koryta a kádě.

4. Chýnické vápence

Posledním typem vápence, těženým v okolí Berouna pro kamenickou výrobu, byly chýnické vápence. Jedná se o biodetritické vápence narůžovělé, načervenalé až červené barvy, které jsou považovány za ekvivalent suchomastských vápenců, těžených jako suchomastský mramor v Červeném lomu u Suchomast. Na rozdíl od suchomastských vápenců však nejsou chýnické vápence vhodné pro blokovou těžbu. Je to dáno jejich relativně malou mocností, která v okolí obce Hostim nepřesahuje 15 m a například v Císařské rokli nedosahují ani 2 m. Navíc se jedná o vrstevnaté vápence, u nichž se mocnost jednotlivých vrstev pohybuje mezi 15 a 30 cm (FERROVÁ 2007).

Západně od obce Hostim najdeme tři lomy, ve kterých byly těženy chýnické vápence jako stavební kámen a částečně i pro hrubou kamenickou výrobu. V literatuře jsou obvykle citovány podle majitelů

či nájemců k roku 1949 tak, jak je uvádí ve svém Soupisu lomů Josef Vachtl. Jedná se o Macháčkův lom, Zbuzkův lom a Ouředníkův lom.

Největším a nejvzdálenějším od obce Hostim je Macháčkův lom, jinak též uváděný jako Na Výšinách, Na Lištínách či Červený lom (MAJER et al. 2005, LYSENKO 2016). Jedná se o stěnový lom s výškou stěny 6–12 m ležící na j. svahu návrší Herinky. Chýnické vápence se zde vyskytují ve vrstvách mocných 5–30 cm. Většina produkce byla využívána jako stavební lomový kámen a pouze 10 % vytěženého materiálu bylo využitelných pro hrubou kamenickou výrobu. Zde se jednalo hlavně o dlažební mozaiku o rozměrech 5×5 cm, ovšem mocnější polohy mohly být využívány i na jiné kamenické výrobky. Lom byl otevřen v roce 1926 a v období první republiky zde bylo zaměstnáno 5 lidí, po druhé světové válce už se pracovalo pouze v omezeném provozu a po krátké době byl lom opuštěn (VACHTL 1949). V lomu se vyskytuje poloha s křemitými nodulemi, která je předmětem zájmu sběratelů (LYSENKO 2016).

Lom V. Ouředníka byl založený v roce 1932 a v době opuštění byl široký 12 m a dlouhý 20 m, při výšce stěny 6 m (VACHTL 1949). Nejblíže obci Hostim ležel lom Antonína Zbuzka, který dosáhl rozměrů 20×20 m při výšce stěny 10–12 m (VACHTL 1949). Pro všechny tři lomy platí, že jejich poloha byla z hlediska dopravní obslužnosti nevýhodná, což byl hlavní důvod, že v nich těžba probíhala relativně krátce.

5. Závěr

Berounsko se ve vztahu k vápencům proslavilo hlavně výrobou vápna a cementu. V jejich stínu zůstává bloková těžba masivních vápenců, uváděných v terminologii kameníků jako mramory, i když se z petrografického hlediska o mramory nejedná. Nejvýznamnějším z nich je suchomastský mramor, který byl jako první z českých mramorů zapsán na mezinárodní list mramorů a který se dostal i mezi základní kameny Národního divadla v Praze. Karlštejnský a tetínský mramor, o kterých pojednává tento článek, zůstávají v jeho stínu a těženy byly spíše nárazově. A přestože karlstějnský mramor najdeme na několika pražských stavbách a tetínský mramor měl být vyvážen až do Drážďan, jednalo se v obou případech hlavně o lokálně využívanou surovinu. To samé platí i pro deskovité chýnické vápence, které nebylo možné těžít blokově a které byly používány pro hrubou kamenickou výrobu.

Literatura

- BALBÍN B. (1679, 1986 překlad a výběr Z. Tiché): *Krásy a bohatství České země*. – Panorama: 1–351. Praha.
- BRAJEROVÁ J. (2005): *Tetín. Co čas neodvál*. – Obecní úřad Tetín: 1–104. Tetín.
- CZJŽEK J. (1851): Marmor-arten in Österreich. – *Jahrbuch der Kaiserlich-Königlichen Geologischen Reichsanstalt*, 2: 89–109. Wien.
- FERROVÁ L. (2007): *Současný stav poznatků o chýnických vápencích (zličovské souvrství, spodní devon; pražská pánev)*. – Nepublikovaná bakalářská práce, Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy v Praze: 1–18. Praha.
- HEJNA M. (2006): Červený lom u Suchomast – *Kámen*, 12, 2: 75–77. Praha.
- HEJNA M. (2011): Historie těžby vápence v okolí Tetína. – *Český kras*, XXXVII: 28–41. Beroun.
- HEJNA M. (2012): Lom v Císařské roklí – *Kámen*, 18, 1: 28–30. Praha.
- HEJNA M. (2014): Těžba vápence v okolí Koněprus. – *Český kras*, XL: 5–18. Beroun.

HEJNA M. (2015): Lomy zdické vápenky na Lejškově a Homoláku. – *Český kras*, XLI: 46–52. Beroun.

JAHN J. J. (1931): Stavební a dekorační kameny v ČSR. – *Stavitelské listy*, 27, č. 19: 319+321–323; č. 20: 343–346. Praha.

JANÁK J. (1875): Odborná průmyslová výstava v Praze. – *Průmyslník*, VII, 8: 113–118. Praha.

KAFKA J. (1898): *Stavební suroviny revíru Kody na velkostatku tetínském*. – Nákladem vlastním, tiskem Dr. E. Grégra: 1–8. Praha.

KREISINGER J. (1896): *Liteň a přifařené k ní obce*. – Nákladem autora: 1–79. Beroun.

KULHÁNEK L. (1906): *Chrám sv. Cyrila a Metoděje v Karlíně*. – Rudolf Storch, Karlín: 1–32. Praha.

LYSENKO V. (2016): Křemenné septárie a další minerály ve vápencích spodního devonu u Berouna. – *Český kras*, XLII: 31–34. Beroun.

MAJER M., HEJNA M., ZELINKA J., ŽÁK K. (2005): Macháčkova jeskyně v Českém krasu – první jeskyně ve vápencích chýnických. – *Speleo*, 42: 16–18. Praha.

RYBAŘÍK V. (1992): Barrandienské mramory. – *Sborník geologických věd, Ložisková geologie, mineralogie*, 30: 91–123. Praha.

SCHMELZOVÁ R., POHUNEK J. (2017): Tetín památný a poutnický. – in CÍLEK V., SCHMELZOVÁ R., MAJER M. (eds.), *Tetín svaté Ludmily, Místo, dějiny a spiritualita*: 159–174. Dokořán. Praha.

SOMMER J. G. (1849): *Das Königreich Böhmen: statistisch-topographisch dargestellt*. Bd. 16., Berauner Kreis. – Calve: 1–346. Prag.

VACHTL J. (1949): *Soupis lomů ČSR. Číslo 31, Okres Beroun*. – Čs. Svaz pro výrobu a zkoušení technicky důležitých látek a konstrukcí v Praze a Státní geologický ústav Československé republiky: 1–102. Praha.

VÁVRA J. (1899): *Paměti královského města Berouna*. – Tiskem Ant. Čistického v Berouně, nákladem Emanuela Hojky: 1–418 + přílohy. Beroun.

Nepublikované archivní zdroje:

- Čápova kronika díl I a II, rodina Šambergerova, Tetín.
- Kuncovic kronika, rodina Brejchova, Tetín.